

Sto let výuky egyptologie v češtině¹

A century of teaching Egyptology in Czech

Ladislav Bareš

ABSTRAKT

V roce 1919 začal František Lexa, v té době gymnaziální profesor matematiky, fyziky a filozofické propedeutiky, přednášet egyptologii na české filozofické fakultě Karlovy univerzity. O tři roky později se na téže fakultě stal mimořádným profesorem. Jako jediný egyptolog v rámci celé fakulty (teprve v roce 1930 začal jeho bývalý žák Jaroslav Černý na téže fakultě přednášet jako soukromý docent) vedl přednášky o velké tematické šíři. V polovině 30. let jako jediný v celé Evropě vyučoval demotštinu. Po vypuknutí 2. světové války byly české vysoké školy uzavřeny nacisty a František Lexa odešel do penze, ale hned po konci války se opět vrátil na fakultu. Na krátkou dobu se k němu opět připojil i Jaroslav Černý, ten však v roce 1946 odešel přednášet do Anglie. Jejich žák Zbyněk Žába egyptologii absolvoval v roce 1949 a posléze se stal Lexovým nástupcem jako profesor egyptologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (od roku 1959). Za komunistického režimu byl počet studentů přísně omezen – mezi lety 1960 a 1990 tak tento obor úspěšně vystudovalo pouze pět absolventů (mezi nimi Miroslav Verner a Jaromír Málek). Po smrti Zbyňka Žáby v roce 1971 byl obor v důsledku zostřené politické situace navíc téměř zrušen. Od roku 1989 se egyptologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy přednáší pravidelně a počet studentů značně vzrostl. Na výuce se rovněž podílí mnohem větší počet odborníků, a to včetně hostujících profesorů ze zahraničí.

KLÍČOVÁ SLOVA

František Lexa – Jaroslav Černý – Zbyněk Žába – výuka egyptologie – Československý/Český egyptologický ústav

ABSTRACT

In April 1919, František Lexa, at that time a grammar school teacher of mathematics, physics and philosophy, started to lecture on Egyptology at the Czech Faculty of Arts of Charles University. Only three years later, he became Associate Professor of Egyptology at the faculty. As the only Egyptologist at the faculty (it was not until 1930 that his former pupil, Jaroslav Černý, started to read some lectures alongside him as a private senior lecturer), Lexa addressed a broad range of themes during his lectures. For several years in the mid-1930s, he was the only professor of Egyptology in Europe who taught Demotic studies. After the outbreak of World War II, when the Czech universities were closed by the Nazi regime, Lexa retired, to be reactivated immediately after the war's end. Jaroslav Černý joined him again for a while until he left for England in 1946. Their pupil, Zbyněk Žába (who graduated in Egyptology in 1949), followed Lexa as Professor of Egyptology at the Faculty of Arts of Charles University since 1959. The number of students was strictly limited during the Communist regime – only five of them (Miroslav Verner and Jaromír Málek among them) graduated between 1960 and 1990. Following Zbyněk Žába's death in 1971, moreover, the study of Egyptology itself was almost cancelled at the faculty due to the tightening political situation. Since 1989, Egyptology is regularly taught at the Faculty of Arts, and the number of students has increased rapidly. At the same time, the lectures are read by a much greater number of specialists, including visiting professors from abroad.

KEYWORDS

František Lexa – Jaroslav Černý – Zbyněk Žába – lecturing Egyptology – Czechoslovak/Czech Institute of Egyptology

¹ Tato práce vznikla v rámci programu Univerzity Karlovy Progres Q 11 s názvem *Komplexita a resilience. Staroegyptská civilizace v multidiscipinární a multikulturní perspektivě* a za podpory projektu *Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě*, reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Za cenné podněty a postřehy vděčím oběma anonymním recenzentům.

Obr. 1 František Lexa (vlevo) jako středoškolský profesor na výletě s žáky (soukromý archiv rodiny Lexovy, 1908–1910) / Fig. 1 František Lexa (left) as a grammar school teacher with his students (private archive of the Lexa family, 1908–1910)

V letošním roce si připomínáme 100. výročí zahájení výuky egyptologie v češtině, tedy události, k níž došlo v dubnu roku 1919. Rozvoj egyptologie jako vědní disciplíny, a to včetně jejího vyučování, byl na našem území po dlouhá desetiletí spjat se jménem Františka Lexy,² od roku 1919 soukromého docenta a poté mimořádného (od roku 1922) a od roku 1927 řádného profesora egyptologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (dále jen FF UK). Ten se ještě na samém sklonku svého života, v roce 1958, stal prvním ředitelem tehdy nově založeného Československého (dnes Českého) egyptologického ústavu.

Františka Lexu právem považujeme za zakladatele české egyptologie, nebyl ale prvním, kdo v našich zemích tento obor přednášel. Jeho předchůdci však působili na německé filozofické fakultě pražské univerzity (Oerter – Bareš 2013: 65–71). Již v akademickém roce 1882/1883 tam profesor semitské filologie Max Grünert (1849–1929)³ pokusně nabídl Úvod do gramatiky hieroglyfů, nevíme ale, zda se tato přednáška vůbec uskutečnila (Oerter 2003a a 2010: 42–44). V roce 1913 se na německé filozofické fakultě habilitoval a přednášky

zahájil absolvent vídeňské univerzity Nathaniel Reich (1876–1943),⁴ Lexův jen o několik týdnů mladší vrstevník. V seznamu přednášek této fakulty pro akademický rok 1914/1915 se pak tento obor poprvé objevuje pod samostatným označením *Ägyptologie*, tedy egyptologie. Vnější okolnosti, zřejmě především rozpad Rakousko-Uherska a vznik samostatné Československé republiky, pak vedly k tomu, že Reich své působení v Praze ukončil ve stejném roce, kdy Lexa začal přednášet, tedy v roce 1919.

František Lexa vlastně ani nebyl prvním egyptologem českého původu – tím byl Jan (později Giovanni) Kmínek-Szedlo (1828–1896),⁵ který se hrou osudu stal jedním ze zakladatelů italské egyptologie, a nebyl ani prvním, kdo na české filozofické fakultě pražské univerzity hodlal přednášet o tématech týkajících se starověkého Egypta. Toto prvenství kupodivu zřejmě patří Miroslavu Tyršovi (1832–1884), který je dnes znám spíše jako jeden ze zakladatelů Sokola. Dlouhodobě se však věnoval i studiu dějin umění (včetně starověkého); těsně před svou tragickou smrtí se habilitoval a pak se stal i mimořádným profesorem pro tento obor a estetiku na české filozofické

² K Lexovu životopisu viz Žába (1960a a 1960b); Bareš (1989, 2007 a 2014); viz také Krumphanzlová (1999a) a Bierbrier (2012: 329–330).

³ Ke Grünertovi viz Bečka (1999a).

⁴ K Reichovi viz Oerter (2006) a Oerter (2010: 96–104, 105–111); Gertzen – Oerter (2017); viz také Bierbrier (2012: 458).

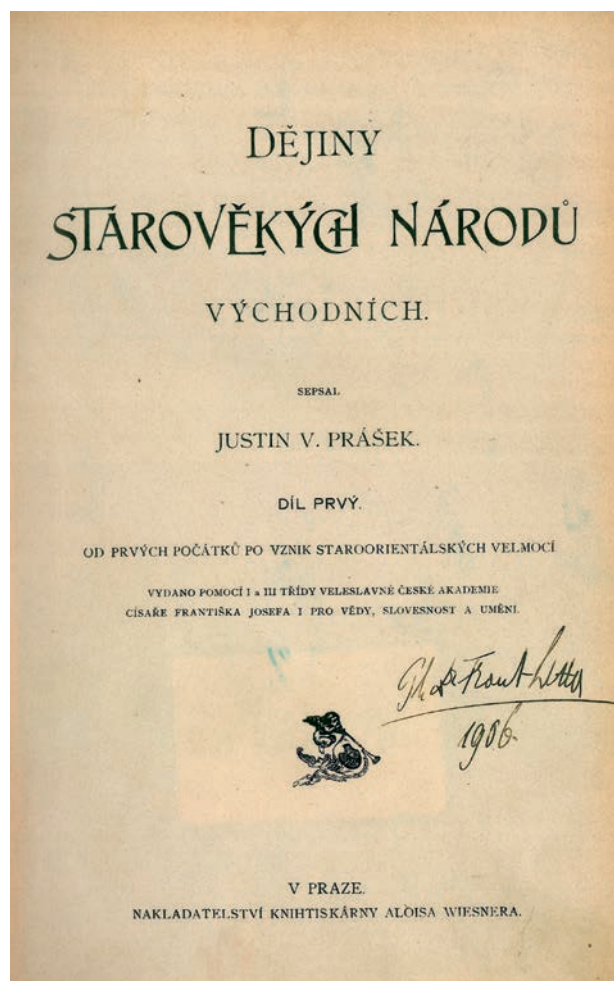
⁵ Ke Kmínkovi-Szedlovi viz Hostovská (1998). Viz také Dvořák (1899); Vachala (1986); Bareš (1999) a Bierbrier (2012: 298–299).

fakultě. Z jeho podnětu zakoupila pražská univerzitní knihovna první větší soubor egyptologické literatury (Bečka 1989). Egyptu se v rámci svých přednášek o dějinách starověku a starověkého Orientu hodlal věnovat i Justin V. Prášek (1853–1924),⁶ mimo jiné autor prvních v češtině vzniklých dějin starověkého Egypta (Prášek 1906a, 1906b a 1914). Jeho opakovaná snaha o habilitaci na české filozofické fakultě (v letech 1884, 1885 a 1899) však byla neúspěšná (Navrátilová 2003: 98). Podle ojedinělé zmínky nabízel už v roce 1908 kurz koptštiny, tedy poslední vývojové fáze staroegyptského jazyka, také Václav Hazuka (1875–1947),⁷ soukromý docent pro Starý zákon a semitské jazyky teologické fakulty tehdejší české Karlo-Ferdinandovy univerzity (Oerter 1988: 77; Oerter 2010: 14, pozn. 1).

Lexova cesta k roli zakladatele české egyptologie nebyla nijak jednoduchá a přímá. V mnohém odpovídala osudům některých jeho kolegů, kteří po vzniku Československa zakládali nebo rozvíjeli různé orientalistické obory. Zprvu tak činili ve svém volném čase vedle výuky na gymnáziích a teprve později se habilitovali jako soukromí docenti a postupně se stávali profesory na Univerzitě Karlově.

František Lexa se narodil 5. dubna 1876 v Pardubicích jako jedno z mnoha dětí zavedeného advokáta JUDr. Vilibalda Lexy, ale ještě za jeho dětství se rodina přestěhovala do Prahy.⁸ Po maturitě na gymnáziu v Žitné ulici se přihlásil ke studiu na české filozofické fakultě, kde se tehdy – před vznikem samostatných fakult matematicko-fyzikální a přírodovědné – studovaly i přírodovědné obory, a připravoval se na povolání středoškolského profesora matematiky a fyziky. Jakkoli byly jeho zájmy velmi široké – mimo jiné po čtyři semestry navštěvoval i filozofický seminář profesora Tomáše G. Masaryka –, nic v té době nenasvědčovalo tomu, že se nakonec většinu svého života bude věnovat egyptologii. Ještě v roce 1902 získal na této fakultě doktorát z filozofie (s titulem PhDr.) za práci *O zjevech magneto- a elektrostrikce po stránce theoretické i experimentální* – podivuhodným řízením osudu byl jedním ze zkoušejících profesor Vincenc (Čeněk) Strouhal (Strouhal 2012), dědeček jednoho z prvních pracovníků Československého egyptologického ústavu a dlouholetého účastníka archeologických výzkumů v Egyptě, významného antropologa Evžena Strouhala (Bareš 2017; Navrátilová 2018b). Ve stejném roce si Lexa rozšířil pedagogickou aprobaci i o filozofickou propedeutiku.⁹

Lexa v té době působil jako profesor matematiky a fyziky na gymnáziu v Hradci Králové (Lexová 1976) a právě tam dospěl k rozhodnutí habilitovat se jako soukromý docent psychologie na české filozofické fakultě (obr. 1).

Obr. 2 Titulní strana *Dějin starověkých národů východních* od Justina V. Práška (1906a) / Fig. 2 Title page of *Dějiny starověkých národů východních* (History of the ancient nations of the East, in Czech) by Justin V. Prášek (1906a)

Za téma své habilitační práce si vybral psychologii písma, a rozhodl se proto prostudovat co nejvíce dostupných písemných systémů. Jako první si zvolil egyptské hieroglyfy, a to na základě stručné učebnice jednoho z předních egyptologů té doby, berlínského profesora Adolfa Ermana (1854–1937) (Erman 1902).¹⁰ V letech 1905 a 1906 pak postupně ve výročních zprávách královéhradeckého gymnázia uveřejnil svoje překlady staroegyptských textů (obr. 3) obsažených v Ermanově učebnici (Lexa 1905 a 1906). Jeho překlady vzbudily zájem profesora orientální filologie na české filozofické fakultě Rudolfa Dvořáka (1860–1920),¹¹ neboť se sám o vznik a vývoj písma zajímal (Dvořák 1884–1885). Díky Dvořákovu vlivu byl Lexa přeložen na malostranské

⁶ K Práškovu viz Hruška – Bečka (1999). Kniha *Dějiny národů východních* od Práška (1906a a 1906b) však byly jedním ze zásadních podnětů (obr. 2), které k egyptologii přivedly světově možná nejproslulejšího českého vědce v tomto oboru, Jaroslava Černého (Růžová 2010: 18–21).

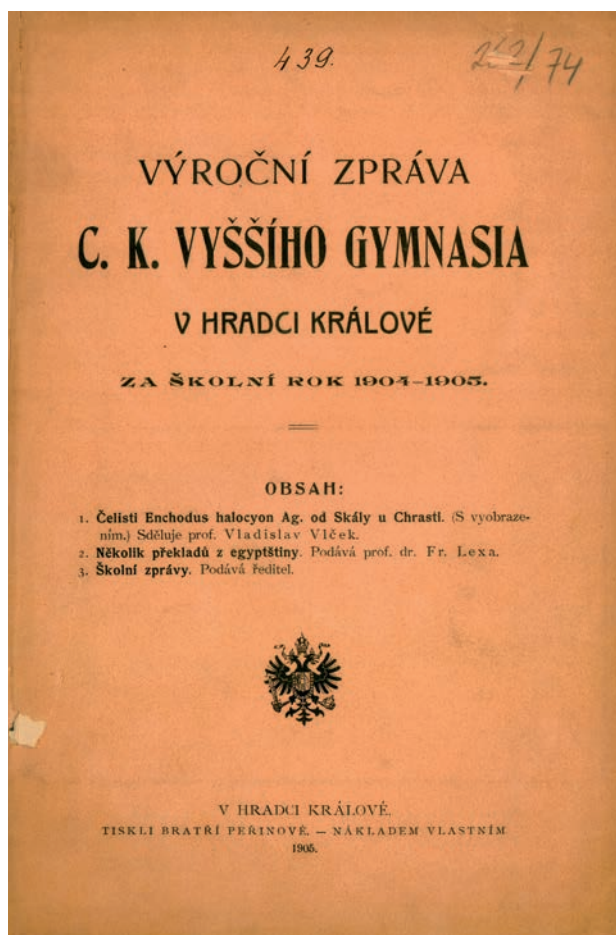
⁷ K Hazukovi viz Bečka (1999b); Dospěl (2003).

⁸ K rodinnému zázemí Lexy viz Jůnová Macková (2018).

⁹ Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 10.

¹⁰ K Ermanovi viz Bierbrier (2012: 180–181) a Gertzen (2015).

¹¹ K Dvořákovu viz Šíma (1999). Monografie, která shrne zásadní zakladatelský význam Rudolfa Dvořáka pro široké spektrum orientálních oborů u nás, v současné době připravuje kolektiv autorů (především z FF UK v Praze) pod vedením Olgy Lomové.

Obr. 3 Titulní strana *Výroční zprávy C. k. vyššího gymnasia v Hradci Králové za školní rok 1904–1905* s prvními Lexovými překlady ze staré egyptštiny (Lexa 1905) / Fig. 3 Title page of the yearbook of the Hradec Králové grammar school with the first translations from ancient Egyptian published by Lexa (Lexa 1905)

gymnázium v Praze a získal i státní stipendium. To mu umožnilo studovat egyptologii v Berlíně u Adolfa Ermana (dva semestry v akademickém roce 1907/1908) a v tehdy německém Štrasburku u Wilhelma Spiegelberga (1870–1930) (zimní semestr v akademickém roce 1908/1909) (Oerter 1986; Oerter 2010: 6–13; Jůnová Macková 2018: 42).¹² Právě ve Štrasburku se začal ve

větší míře zabývat démotštinou, předposlední vývojovou fází staré egyptštiny, a také chystat svou budoucí habilitační práci. I po návratu ze studií v Německu působil Lexa jako středoškolský profesor, a egyptologii se proto mohl věnovat jen ve svém volném čase (Jůnová Macková 2018: 41–44). Teprve v roce 1914 tak předložil svůj habilitační spis *O poměru ducha, duše a těla u Egypťanů staré říše* (obr. 4). Nakonec vyšel tiskem až o další tři roky později (Lexa 1918a a 1918b) a Lexa na jeho základě získal v dubnu 1919 povolení vyučovat jako soukromý docent egyptologie na české filozofické fakultě pražské univerzity.¹³

Přednášet začal Lexa v letním semestru akademického roku 1918/1919, fakticky ale až v dubnu, a to tři hodiny egyptského jazyka a dvě hodiny koptštiny (Oerter – Bareš 2013: 72–74). Podle dochovaného seznamu navštěvovalo v letním semestru 1919 jeho přednášky celkem osm posluchačů (O. Formáčková, Emanuel Šimandl, Kamil Jedlička, Josef Vondráček, Emil Dvořák, Eliška Šolcová, Jaroslav Černý,¹⁴ Miloslav Beránek, jméno Ladislav Hoch je přeškrtnuto).¹⁵ V zimním semestru 1919/1920, kdy Lexa přednášel navíc ještě dvě hodiny egyptskou náboženskou literaturu, to byli JUDr. Ladislav Hoch, JUDr. Oldřich Eliáš,¹⁶ Eliška Šolcová, Bohuslav Bláha, Jaroslav Černý, Miloslav Beránek a JUDr. Rudolf Nymburský a v letním semestru 1920 (kdy Lexa přednášel opět jen po dvou hodinách egyptský jazyk a koptštinu) JUDr. Ladislav Hoch, JUDr. Oldřich Eliáš, Bohuslav Bláha, Jaroslav Černý, Emanuel Šimandl a JUDr. Rudolf Nymburský. Z velké části to byli lidé, kteří přednášky z egyptologie navštěvovali jen jako doplňkový obor nebo pouze ze zájmu (skupina astrologů z právnické fakulty, lidé kolem časopisu *Oasa*), a až na výjimky se tomuto oboru v dalších letech už nevěnovali.¹⁷

Z Lexových prvních posluchačů je nepochybně nejvýznamnější Jaroslav Černý (1898–1970), později jeden z nejproslulejších světových egyptologů své doby. S Lexou se seznámil zřejmě již v roce 1917 (Růžová 2010: 18–19), dlouho na FF UK působil po jeho boku a ke svému učiteli se celý život hlásil.¹⁸ Připomenutí si zasluží i Miloslav Beránek (1888–1937), neboť jako akademický malíř napsal pojednání o perspektivě ve staroegyptském umění (Beránek 1920),¹⁹ a také Emanuel Šimandl (1899–1972), později jeden z nejvýznamnějších představitelů české astrologie.²⁰

¹² K Spiegelbergovi viz Bierbrier (2012: 521–522).

¹³ Dne 27. února 1919 schválila Lexovu žádost o habilitaci z egyptologie profesorská komise ve složení: profesor Rudolf Dvořák, profesor Josef Zubatý a profesor František Krejčí. Po kolokviu konaném 27. března 1919 vydalo tehdejší Ministerstvo školství a národní osvěty dne 18. dubna 1919 výnos o připuštění soukromého docenta egyptologie na filozofické fakultě, viz Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 1.

¹⁴ Pro zápisový list Jaroslava Černého viz str. 2 obálky tohoto čísla.

¹⁵ Seznam Lexových prvních posluchačů (letní semestr 1919 až letní semestr 1920) je dnes uložen v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 33, inv. č. 676. Úplný seznam všech posluchačů egyptologie od r. 1919 až po současnost nyní připravuje Lucie Vendelová Jirásková a Alexandra Pastoreková.

¹⁶ JUDr. Oldřich Eliáš (1895–1941) byl významný český hermetik a kabalista. Viz <http://www.luzs.cz/oldrich-elias-1895-1941.html>. Přístupné 18. března 2019.

¹⁷ Za tuto informaci vděčím jednomu z anonymních recenzentů.

¹⁸ K dlouhé a pestré životní dráze Jaroslava Černého, od úředníka Živnostenské banky v Praze po profesora egyptologie na univerzitách v Londýně a později Oxfordu, viz Růžová (2010); Navrátilová (2012a, 2017 a 2018a), viz také Bierbrier (2012: 110–112). Nový obsáhlý životopis Jaroslava Černého v současné době připravuje Hana Navrátilová (University of Reading).

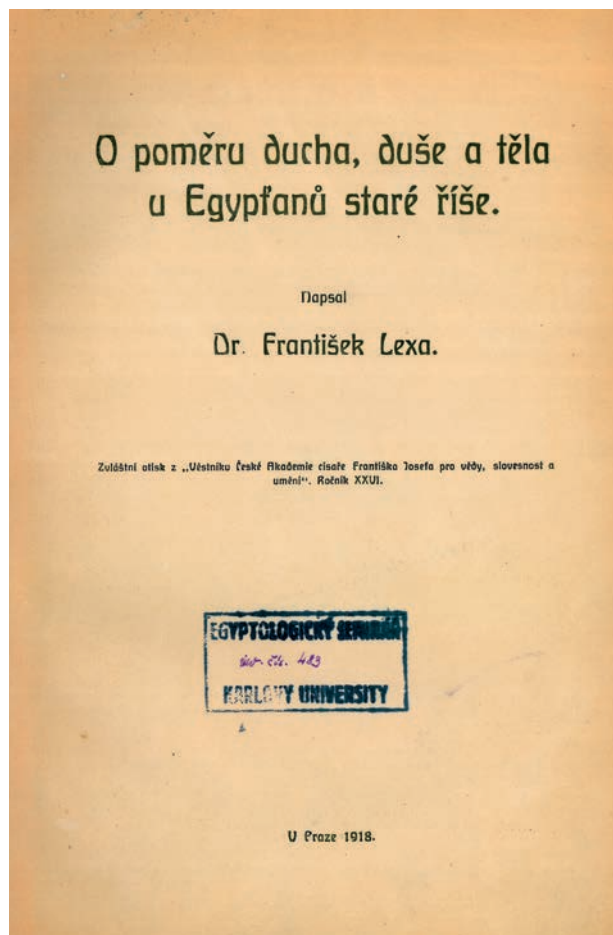
¹⁹ Lexa tuto práci ocenil v recenzi publikované v časopise *Naše věda* (viz Lexa 1919–1920).

²⁰ Podle osobního sdělení Miroslava Vernera spálil Šimandl svou již dokončenou diplomovou práci na téma vína a vinařství ve starém Egyptě těsně před její obhajobou, a studium egyptologie tak nikdy nezavršil.

Mezi prvními Lexovými posluchači se neobjevuje jméno Jiřího Orta (později Ort-Geuthnera), neboť v té době byl zřejmě – přinejmenším formálně – ještě zapsán pod jménem Georg Ort jako posluchač egyptologie na německé filozofické fakultě pražské univerzity u Nathaniela Reicha a po sňatku své ovdovělé matky s majitelem významného pařížského orientalistického nakladatelství pobýval do roku 1921 ve Francii.²¹ Až do roku 1923, kdy se definitivně vrátil do Paříže, Ort-Geuthner navštěvoval Lexovy přednášky a i poté v Praze opakovaně pobýval. Po dokončení své disertace²² pak na konci roku 1925 jako první posluchač u Lexy skládal rigorózní zkoušku z egyptologie (Oerter 1984: 91–92; Oerter 2010: 4).²³ Lexovým žákem v té době byl i syn ruských emigrantů Michail Malinin (1900–1977), pod jménem Michel Malinine pozdější významný francouzský egyptolog.²⁴

V roce 1922 byl Lexa jmenován mimořádným profesorem egyptologie na FF UK,²⁵ a mohl se tedy cele věnovat svému oboru a jeho výuce,²⁶ i nadále ale působil v Semináři pro klínopisné bádání a dějiny starého Orientu, vedeném prof. Bedřichem Hrozným; ten ostatně v letech 1921–1926 přednášel základní kurs dějin starého Egypta (Vavroušek 2009: 65–66). Za zmínku stojí, že ve stejné době se na této fakultě etablovalo více později významných představitelů české orientalistiky, jako například Vincenc Lesný (1882–1953),²⁷ od roku 1924 první mimořádný profesor indologie na FF UK, Rudolf Růžička (1878–1957),²⁸ od roku 1923 řádný profesor semitské filologie, nebo Felix Tauer (1893–1981),²⁹ předovýchodní filolog a historik; habilitoval se v roce 1925.

Významnou změnou v postavení Františka Lexy, respektive oboru egyptologie, jehož byl tehdy v rámci FF UK jediným představitelem, byl vznik samostatného semináře pro egyptologii v roce 1925 (obr. 5).³⁰ V rámci tohoto semináře Lexa v následujících letech, až do uzavření českých vysokých škol nacisty v roce 1939, kolem sebe soustředil mnoho zájemců různého profesního zaměření, kteří se ve větší nebo menší míře sami aktivně zapojovali do egyptologického bádání.³¹ Do této skupiny patřila dcera významného českého antropologa Ludmila

Obr. 4 Titulní strana Lexovy habilitační práce (Lexa 1918b) / Fig. 4 Title page of the dissertation presented by Lexa (Lexa 1918b)

Matiegková (1889–1960),³² ta se egyptologii věnovala již dlouho předtím,³³ nebo Lexovy vlastní dcery Irena, provdaná Zámostná (1908–1999),³⁴ autorka dodnes oceňované studie o staroegyptském tanci (Lexová 1930, 1935 a 2000; Lexová-Zámostná 1937), a Milada (1904–1994), ta knihu své sestry doplnila ilustracemi podle staroegyptských vzorů. Na činnosti egyptologického semináře

²¹ K Ort-Geuthnerovi (1900–1941) viz Oerter (1984 a 2000) a Oerter (2010: 1–5); také Bierbrier (2012: 410).

²² *Démotická gramatika magického papyru londýnského a leidenského*, tiskem vydáno jako Ort-Geuthner (1936).

²³ Jaroslav Černý získal titul PhDr. již v roce 1922. Rigorózní zkoušku skládal ještě u profesora Bedřicha Hrozného, protože Lexa jako soukromý docent nemohl komisi předsedat. Viz také Růžová (2010: 21–22).

²⁴ K Malininovi viz Bierbrier (2012: 352).

²⁵ Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 28. února 1922, a to s platností od 1. dubna 1922, Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 1.

²⁶ Lexa měl ovšem v rámci svého působení na gymnáziu značné úlevy; viz Jůnová Macková (2018: 42).

²⁷ K Lesnému viz Filipický (1999).

²⁸ K Růžičkovi viz Gombár (1999b).

²⁹ K Tauerovi viz Bečka (1999c).

³⁰ Egyptologický seminář byl v té době, před dokončením nové budovy FF UK, umístěn ve Veleslavínově ul. č. 4. Ke vzniku a prvním letům činnosti semináře viz Růžová (1995).

³¹ V roce 1948 Lexa shrnul činnost egyptologického semináře v úvodním proslovu při zahájení výstavy egyptského ornamentu podle práce Pavly Fořtové-Šámalové (viz Fořtová-Šámalová 1948), Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 21, inv. č. 514. Viz také rukopis rozhlasové přednášky z 27. června 1939 „Jak se u nás v Čechách pracuje v Egyptologii“, Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 20, inv. č. 472.

³² K životu a dílu Matiegkové viz zejména Havlůjová (2005, 2009 a 2012); také Bierbrier (2012: 362); Růžová (1996: 101–102).

³³ Článek „Nová bádání o kamenné době egyptské“ uveřejnila v časopise *Pravěk* v Kojetíně již v roce 1912 (viz Matiegková 1912).

³⁴ K Zámostné viz Růžová (1996: 98–99); také Bierbrier (2012: 330).

Strana: 154

Oddělení:

Číslo pořad.	Číslo inventární	Podrobné popsání věci	Množství předmětů téhož druhu	Jakým způsobem byl předmět získán, zda koupí či darem	Dotace, z které byl předmět zakoupen a příslušná položka výdejová	Cena		Poznámání
						Kč	h	
	18	Skleněný popelníček	1			11		
	19	Tri skleněné kalamaře broušené se skleněnou miskou				49	50	
	20	Měřítka dřevěná 30cm dlouhá s průměrymi škálami mm. a 1/2 mm.	1			20	—	
	21,22	Dva trojúhelníky (pravidka)	2			12	—	
♀	23	Plechový překlápecí nhlák	1			35	20	
♀	24	Předložka ke kamnům	1			55	—	
♀	25	Lopatka na nhlí	1			3	30	
♀	26	Tokrabáč	1			3	30	
	27	Achromatická lupa	1			66	—	
♀	28	Drnký koš na papíry	1			36	30	
	29	Plechové plivátko	1					} ceny čís. 29 a 30 jsou papírové do ceny čís. 176
	30	Prohoř sochramým řetízem	1					

Obr. 5 Výňatek Lexov vedeného inventárního seznamu Egyptologického semináře FF UK z roku 1925 (archiv ČEGÚ) / Fig. 5 Part of the inventory list of the Egyptology Seminar at the Faculty of Arts in 1925 (written by Lexa, archive of CIE)

se podílela i Pavla Fořtová-Šámalová (1888–1974),³⁵ manželka kancléře tří československých prezidentů Přemysla Šámala a autorka několika pojednání o staroegyptském ornamentu (Fořtová-Šámalová 1948, 1952 a 1963), nebo Valerie Hažmuková, která vydala koptské papyry ve sbírkách Orientálního ústavu v Praze (Hažmuková 1936 a 1937). Na přednášky v semináři docházeli i studenti příbuzných oborů, například v době svých studií (1922–1926) pozdější významný historik umění Emanuel Poche (1903–1987),³⁶ novinář František Gel (1901–1972),³⁷ který napsal pojednání o staroegyptské policii a trestním právu,³⁸ hebraista a klínopisec Ladislav Černý (1907–1970)³⁹ nebo teolog Miroslav Novák (1907–2000). Tento dlouholetý biskup a později patriarcha Církve československé (husitské) svou disertací *Mesiášské ideje Předního orientu* předložil v roce 1934 právě u Lexy.⁴⁰

Výuka v egyptologickém semináři se podstatně rozšířila poté, co v roce 1929 získal soukromou docenturu pro obor egyptologie také Jaroslav Černý (Růžová 2010: 27–28). Od následujícího roku střídavě pobýval v Egyptě, kde se dlouhodobě účastnil výzkumů francouzské expedice v Dér el-Medíně (Růžová 2010: 56–61; Onderka 2014), v Anglii, kde asistoval významnému egyptologovi Alanu H. Gardinerovi (1879–1963),⁴¹ a také v Praze. Černý převzal od roku 1930 část výuky, kterou předtím v plné míře vedl Lexa, zejména přednášky mluvnice novegyptštiny a hieratického písma (včetně čtení hieratických textů) a od roku 1932 i základní kurz klasické hieroglyfické egyptštiny. Lexova snaha získat pro Černého na konci 30. let stálé místo na FF UK (ve formě mimořádné profesury) však neskončila úspěchem (Růžová 2010: 30–31). Za zmínku stojí, že Lexa možná přispěl k tomu, aby se o soukromou

³⁵ K Fořtové-Šámalové viz Růžová (1996: 97–98); také Bierbrier (2012: 196).

³⁶ Viz blahopřání Pocheho k Lexovým 75. narozeninám, Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, inv. č. 352.

³⁷ Vlastním jménem František Feigel. Viz také Gel (1956).

³⁸ Viz pozn. 31.

³⁹ Viz blahopřání Černého k Lexovým 80. narozeninám, Masarykův ústav a archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, inv. č. 358. K Černému viz Prosecký (1999).

⁴⁰ Viz „Miroslav Novák, teolog“, [https://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Nov%C3%A1k_\(teolog\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Nov%C3%A1k_(teolog)). Přístupné 23. ledna 2019.

⁴¹ Ke Gardinerovi viz Bierbrier (2012: 205–207); Růžová (2010: 84–85); Navrátilová (2012b).

docenturu v oboru egyptologie v Praze, ovšem na německé filozofické fakultě, v té době ucházel i německý egyptolog Ludwig Keimer (1892–1957),⁴² s nímž se Lexa seznámil během své několikaměsíční cesty po Egyptě v letech 1930–1931.⁴³

Spolupráce s Jaroslavem Černým Lexovi ve 30. letech umožnila soustředit se ve větší míře na svůj dlouhodobý vědecký záměr,⁴⁴ tedy připravit a uveřejnit velkou mluvnici démotštiny, předposlední vývojové fáze staroegyptského jazyka (Lexa 1938, 1940, 1947, 1948a, 1948b, 1948c, 1950, 1951). Po smrti Wilhelma Spiegelberga v roce 1930 se navíc démotština v celé Evropě přednášela pouze v Oxfordu a v Praze a po smrti Francise Ll. Griffitha (1862–1934)⁴⁵ v roce 1934 ji zde po několik let vyučoval už jen Lexa (Oerter 1989: 56–57). Za tímto účelem ho proto začali vyhledávat i zahraniční zájemci o tuto fázi staré egyptštiny. Několik semestrů v té době v Praze strávil italský egyptolog Giuseppe Botti (1889–1968)⁴⁶ a k Lexovi jako jednomu ze svých učitelů se hlásil i dánský démotista Aksel Volten (1896–1963).⁴⁷ Svým způsobem vyvrcholením Lexovy akademické kariéry bylo tehdy i zvolení do funkce děkana FF UK ve studijním roce 1934–1935.

Výuka egyptologie v češtině byla násilně přerušena uzavřením českých vysokých škol nacisty v roce 1939. Po něm byl Lexa ke konci letního semestru studijního roku 1939/1940 odeslán do penze;⁴⁸ Černý v té době pobýval v Egyptě (Růžová 2010: 79–83). Za zmínku stojí, že v roce 1940 ukončil své pedagogické působení na německé filozofické fakultě i Keimer a jako odpůrce nacistického režimu raději odjel do Egypta (Oerter 2010: 125; Oerter – Bareš 2013: 76); po určitou dobu (do roku 1945) zde ještě koptštinu přednášel docent pro klasickou filologii Viktor Stegemann (1902–1948) (Oerter 2007; Oerter 2010: 127–138; Vymětalová 2017: 87–93).⁴⁹

Hned po osvobození Československa, v červnu 1945, obnovil Lexa činnost egyptologického semináře a k výuce se záhy, po návratu z Velké Británie, vrátil i Černý.⁵⁰ Studium egyptologie tehdy zahájil pozdější Lexův nástupce na FF UK v Praze Zbyněk Žába (1917–1971) – před

uzavřením českých vysokých škol v roce 1939 studoval klasickou filologii⁵¹ – a krátce zde působila také Eva Jelínková-Reymond (1923–1986), později profesorka egyptologie na univerzitě v Manchesteru.⁵² Do egyptologického semináře docházeli i studenti dalších oborů na fakultě a další zájemci, mezi nimi historička umění Milada Vilímková (1921–1992)⁵³ a také bohemista František Váhala (1911–1974).⁵⁴ Ten po Žábově smrti egyptologické pracoviště na FF UK nakrátko vedl. K účasti v semináři se hlásila i Marie Zunová-Skalská (1897–1961), profesorka hry na harfu na pražské Akademii múzických umění (Skalská-Zunová 1952). Činnost egyptologického semináře v poválečné době zčásti ovlivnilo Lexovo opětovné penzionování v červenci 1946 a zejména odchod Černého, jelikož ten se (po opakovaném a bez zřetelného výsledku se táhnoucím úsilí získat profesuru na FF UK v Praze) v témže roce stal profesorem egyptologie na University College v Londýně (Růžová 2010: 85–87; Jůnová Macková – Navrátilová 2016).

Komunistické převzetí moci v roce 1948 znamenalo další velký zásah do vývoje egyptologického studia na FF UK. Lexa, dávný spolužák nového ministra školství Zdeňka Nejedlého ve filozofickém semináři profesora Masaryka, byl ve studijním roce 1948–1949 opět pověřen vedením egyptologického semináře v plném rozsahu,⁵⁵ ale změna poměrů trvale znemožnila jakékoli působení Jaroslava Černého. Novým režimem byl oficiálně zbaven československého občanství (Růžová 2010: 89–90) a do zahraničí odjela také Jelínková (Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 14). Pod Lexovým vedením a s jeho podporou ve studiu egyptologie pokračoval Zbyněk Žába, po absolvování egyptologie v roce 1949 (Petraň 2015: 129) se již o čtyři roky později pro tento obor na FF UK v Praze habilitoval a vedle stárnoucího Lexy převzal velký díl výuky (Žába 1952). Přednášky z egyptologie navštěvoval (1946–1950) i pozdější vynikající a všestranný orientalista Karel Petráček (1926–1987).⁵⁶ Z jen o málo pozdějších studentů egyptologie stojí za

⁴² Ke Keimerovu mnohaletému úsilí o získání soukromé docentury egyptologie na německé filozofické fakultě v Praze, spojenému s mnoha peripetemiemi, viz Oerter (2003b a 2005); Oerter (2010: 47–63, 75–88); Oerter – Bareš (2013: 76); ke Keimerovi viz také Bierbrier (2012: 291–292).

⁴³ Z této cesty se zachoval Lexův deník, viz Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 15. Viz také Lexová (1946); Suková (2004 a 2006); Jůnová Macková (2012); Jůnová Macková (2018: 46–47).

⁴⁴ Záměr napsat mluvnici démotštiny pojal Lexa zřejmě už během svého studijního pobytu u tehdy předního světového démotisty Wilhelma Spiegelberga ve Štrasburku (Oerter 1989: 56), což později přispělo k určitému odcizení mezi oběma badateli, viz k tomu Lexa (1929); také Žába (1960a: 170) a Růžová (2010: 69–70).

⁴⁵ Ke Griffithovi viz Bierbrier (2012: 227–228).

⁴⁶ K Bottimu viz Bierbrier (2012: 73–74).

⁴⁷ K Voltenu viz Bierbrier (2012: 559).

⁴⁸ Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 1.

⁴⁹ K Stegemannovi viz také Bierbrier (2012: 524).

⁵⁰ K tomuto a následujícímu období viz zejména Jůnová Macková – Navrátilová (2015 a 2017) s odkazy na další literaturu.

⁵¹ K Žábovi viz Váhala (1971 a 1973); Verner (1972); také Smoláriková (1999) a Bierbrier (2012: 597). Osobnosti a dílu Zbyňka Žáby bylo v roce 2017 při příležitosti 100. výročí narození věnováno číslo XVIII časopisu *Pražské egyptologické studie*.

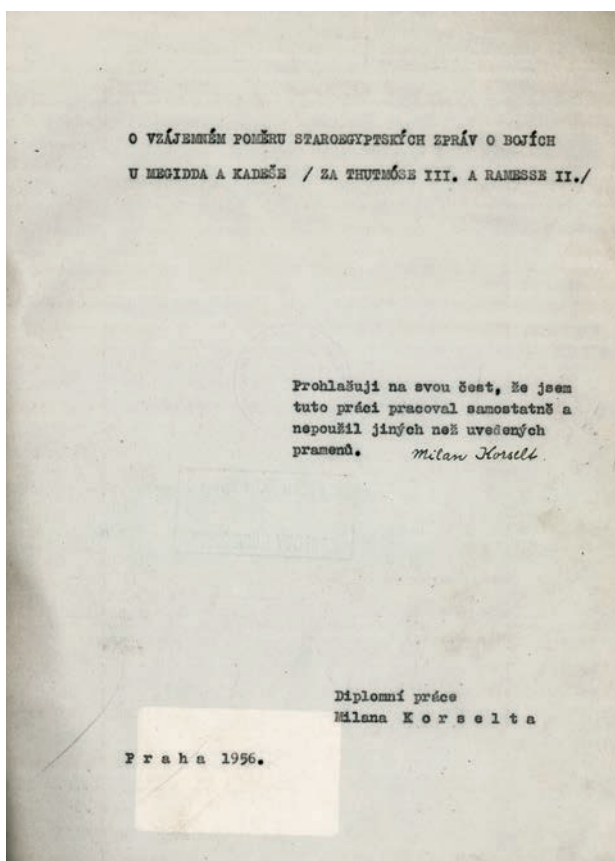
⁵² K Jelínkové (příjmení Reymond, odvozené od rodného příjmení její matky, používala za pobytu v Anglii) viz Růžová (1996: 95–96); Bierbrier (2012: 462–463).

⁵³ K Vilímkové viz Růžová (1996: 100); Krumphanzlová (1999b) a Bierbrier (2012: 556).

⁵⁴ K Váhalovi viz Galerie osobností města Nového Jičína, <https://galerieosobnosti.muzeumnj.cz/frantisek-vahala>. Přístupné 29. ledna 2019. Viz také Verner (1975); Bierbrier (2012: 551); Bárta (1999).

⁵⁵ Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Osobní fond František Lexa, kart. 1, inv. č. 1.

⁵⁶ K Petráčkovi viz Gombár (1999a).

Obr. 6 Titulní strana diplomové práce Milana Korselta z roku 1956 (Korselt 1956) / Fig. 6 Title page of the Master's thesis by Milan Korselt from 1956 (Korselt 1956)

zmínku především Evžen Neustupný; tento obor studoval (1952–1957) vedle prehistorie a té se ve svém dalším působení věnoval především. Egyptologii, ale nakonec ani akademické nebo vědecké dráze se nevěnovali ani další tehdejší studenti tohoto oboru, Žábův spolužák Boris Šmíd (zemřel již v roce 1953),⁵⁷ a Milan Korselt (FF UK absolvoval v roce 1956) (obr. 6).⁵⁸

Ve druhé polovině 50. let se egyptologie na FF UK téměř nepřednášela, jednak kvůli Lexově vysokému věku,

jednak proto, že Zbyněk Žába v letech 1957–1959 působil jako lektor českého jazyka na káhirské univerzitě Ain Šams (Macková 2006; Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 16–17; Ondráš 2017). Svým způsobem výuku egyptologie v té době ovlivnilo i založení Československého (dnes Českého) egyptologického ústavu, pracovního spojeného s FF UK, v roce 1958 (Jůnová Macková 2017; Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 17–18) a zejména zahájení vlastních archeologických výzkumů o dva roky později (Verner *et al.* 1990). V roce 1959 (tedy necelý rok před svou smrtí) Lexa potřetí a naposledy odešel do penze, v závěru toho roku byl však Žába jmenován profesorem (Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 17).

V roce 1960, kdy byly pod Žabovým vedením zahájeny vlastní archeologické práce v Egyptě, byla na obor egyptologie (ve dvouoborovém studiu v kombinaci s prehistorií) přijata větší skupina studentů a ti vytvořili další generaci českých egyptologů (Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 18–19; Boněk 2011: 34–35). Vzhledem k dlouhodobým pobytům Zbynka Žáby na archeologických expedicích v Egyptě (Verner *et al.* 1990: 41–42) (obr. 7) velkou část zejména jazykové výuky zajišťoval, do roku 1962 jako externista, již dříve zmíněný František Váhala nebo se studenti připravovali vlastním studiem. V řádném termínu, tedy v roce 1965, však z této skupiny studium úspěšně absolvovali pouze tři – Pavel Červíček (1942–2015),⁵⁹ Jaromír Málek a Miroslav Verner (obr. 8); z různých důvodů studium egyptologie nezavršili Ján Midžiak (1932–2013)⁶⁰ a Blanka Želázková.⁶¹ Určitou dobu v Praze strávila i polská badatelka Albertyna Szczudłowska, jelikož v semináři pod vedením Žáby připravovala překlad a vydání jednoho z náboženských textů obsažených na papýru pojmenovaném po Jozefu Julianovi Sękowskiém (Szczudłowska 1970: 52 a pozn. 17).

Další studium egyptologie, tentokrát v kombinaci s arabistikou, bylo otevřeno až v roce 1970 pouze pro dva studenty – Břetislava Vachalu a autora tohoto článku –, a to z důvodu takzvaných směrných čísel.⁶² Na jejich výuce se kromě Žáby (zemřel však bohužel již v roce 1971,⁶³ tedy po dokončení jejich prvního ročníku

⁵⁷ Růžová (2010: 32 a pozn. 4, s odkazem na dopis Žáby Černému ze 14. října 1953).

⁵⁸ Korselt (1956). Podle osobní vzpomínky Miroslava Vernera pracoval Korselt původně jako tlumočnický na ministerstvu zahraničních věcí a poté, co byl po roce 1969 z politických důvodů propuštěn, působil jako recepční v botelu (hotelové lodi) u smíchovského nábřeží v Praze. Viz také Růžová (2010: 32 a 40).

⁵⁹ K Červíčkovi viz Vachala (2015); Varadzinová – Vachala (2017); Vachala – Varadzinová (2018); také Krejčí (1999).

⁶⁰ K Midžiakovi viz Jůnová Macková – Navrátilová (2017: 22, pozn. 39). V roce 2009 o něm Slovenská televize natočila pořad Šestdesiatosmičkar Ján Midžiak (autorka dokumentaristka Hana Daubnerová), na jehož přípravě se podílel i Miroslav Verner (za tuto informaci vděčím jednomu z anonymních recenzentů).

⁶¹ Ta se už pod jménem Dohnalová pokusila obnovit studium tohoto oboru v roce 1970, nakonec rovněž bez úspěchu.

⁶² Arabistiku, kombinovanou s oborem Kulturní dějiny islámských zemí, studovali kromě dvou již zmíněných dále Hana Hyvňarová, Miloš Mendel a Václav Procházka. Obecněji ke studiu na FF UK v této době viz Petrů (2015: 565 s dalšími odkazy).

⁶³ Pokud je autorovi dovoleno zavzpomínat na krátkou dobu výuky profesora Žáby, vybaví si typický průběh přednášek. Žába, bez výjimky v tmavém obleku s bílou košilí a tmavou kravatou, si vždy přinášel diplomatický kufřík. Z něho vytáhl velkou plastovou termosku s černou kávou, jeden načatý a jeden nenačatý balíček jugoslávských cigaret Filter a štos papírů s přednáškami. Nalil si kávu, zapálil cigaretu (tu střídavě s poznámkami držel v levé ruce), do pravé ruky vzal křídou a začal přednášet. Zejména výuku jazyka (klasické egyptštiny) zpestřoval poměrně hojnými odbočkami o etymologii některých slov v různých evropských jazycích, dotazy na oblíbenost jazyků (podle něj byla nejkrásnějším jazykem švédština), eventuálně pokynem (samozřejmě ne tak vážně míněným), aby staroegyptský text na tabuli studenti přeložili do některého z evropských jazyků, například do francouzského středověkého tourského nářečí. V zápalu přednášení jeho cigareta občas sama dohořela nebo ji Žába někam odložil a zapálil si jinou, takže v místnosti dýmaly dvě. Zejména v zimním semestru, kdy výuka probíhala v malé místnosti ve 3. patře budovy obrácené do Ovocného trhu (dnes sloužící jako kancelář), byli oba řádní studenti velmi rádi, že sedí v první lavici, a skrze hustý modrý dým tedy dohlédnou na tabuli; otevřít v přítomnosti profesora Žáby okno by bylo téměř svatokrádežné.

Obr. 7 Členové núbijské expedice při zkoumání oblasti Naga el-Girgáwí v roce 1963 (foto J. Novotný) / Fig. 7 Members of the Nubian expedition excavating Naga el-Girgawi in the year 1963 (photo J. Novotný)

Obr. 8 Záběr z poslední návštěvy Jaroslava Černého v Praze v roce 1967 (sedící zleva: Zbyněk Žába, František Váhala s manželkou, Jaroslav Černý s manželkou; stojící zleva: Ján Midžiak, Jaromír Málek, Miroslav Verner) (foto M. Zemina) / Fig. 8 Last visit of Jaroslav Černý in Prague in 1967 (seated from left Zbyněk Žába, František Váhala with his spouse, Jaroslav Černý with his spouse; standing from left Ján Midžiak, Jaromír Málek, Miroslav Verner) (photo M. Zemina)

Obr. 9 Účastníci expedice v roce 1974 na návštěvě u hlídače Saída Awajjána (zleva postupně Zdeněk Uherek, Ladislav Bareš, František Váhala, Vladimír Martinák, Petr Charvát, Miroslav Verner, inspektor Lutfi) (foto M. Zemina) / Fig. 9 Members of the 1974 mission to Abusir on a visit to guardsman Said Awayyan's house (from the left Zdeněk Uherek, Ladislav Bareš, František Váhala, Vladimír Martinák, Petr Charvát, Miroslav Verner, inspector Lutfi) (photo M. Zemina)

studia) podíleli především Váhala a Verner, ale jako externisté také Evžen Strouhal, v té době již pracovník Náprstkova muzea, složky Národního muzea v Praze (pro kurzy africké prehistorie a dále muzeologie),⁶⁴ a Milada Vilímková (kurz dějin staroegyptského umění). Podobně jako v dávných Lexových časech, i tehdy přicházeli na některé egyptologické přednášky studenti dalších oborů, respektive zájemci z mimouniverzitního prostředí. Z nich se tomuto oboru později do určité míry věnovali zejména Petr Charvát, tehdy student klínopisu a archeologie, který se v roce 1974 spolu s autorem tohoto článku zúčastnil závěrečné fáze výzkumu Ptaššepesovy mastaby v Abúsíru (obr. 9),⁶⁵ a také Jane Clayová, později pracovnice Národní knihovny ČR; podílela se i na aktivitách Náprstkova muzea.⁶⁶

Utuzování normalizace⁶⁷ a spolu s tím i smrt profesora Žáby v létě roku 1971⁶⁸ vedly téměř k zániku tohoto oboru na FF UK: Československý egyptologický ústav byl přiřčen ke katedře věd o zemích Asie a Afriky (tehdy ještě vedené profesorem Karlem Petrářkem) a vedení FF UK v čele s tehdejší děkanem Karlem Gallou⁶⁹ velmi vážně uvažovalo o tom, že výuka egyptologie bude zrušena a oběma řádným studentům bude nabídnut přestup na jiný obor.⁷⁰ K tomu, že se tak nakonec nestalo, přispělo zřejmě více okolností, mezi jinými i závazek dokončit výzkum Ptaššepesovy mastaby v Abúsíru v Egyptě, který vyplýval z mezinárodních úmluv mezi vládami obou států.⁷¹

Po roce 1975, kdy studium egyptologie v kombinaci s arabistikou úspěšně absolvovali Břetislav Vachala

⁶⁴ Na výuce kurzu muzeologie se zčásti podíleli i pracovníci Národního muzea Jiří Neustupný a Rudolf Turek.

⁶⁵ K této (v pořadí desáté) expedici do Egypta viz Verner *et al.* (1990: 11–13, 43); také Verner (1976) a Charvát (1981).

⁶⁶ Mimo jiné také ilustrovala nebo navrhla obálku několika populárně vědeckých publikací z oboru egyptologie.

⁶⁷ Nástup tzv. normalizace po srpnu roku 1968 významně zasáhl i tehdejší československou egyptologii – nedokončené studium bylo násilně přerušeno Jánem Midziakovi, neboť jako externí hlasatel měl v Československém rozhlasu v Praze službu právě v noci z 20. na 21. srpna 1968, a v roce 1970 se po tříletém pobytu v Anglii odmítl do Prahy vrátit Jaromír Málek; již předtím odešel do Německa i Pavel Červíček. Obecněji k tomuto období na FF UK viz Petrář (2015: 434–564, s odkazy na další literaturu).

⁶⁸ Žabovými postoji k socialistickému autoritářskému zřízení a jeho činnostem v jeho rámci se dlouhodobě zabývají Adéla Jůnová Macková a Hana Navrátilová (Jůnová Macková – Navrátilová 2017: 12–13 a 21; Navrátilová 2018a: 70–72).

⁶⁹ K této rozporné osobě viz např. https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Galla_Karel. Přístupné 1. února 2019. Viz také Petrář (2015: 182 a pozn. 30).

⁷⁰ Osobní informace profesora Miroslava Vernerera.

⁷¹ Můžeme se jen dohadovat, do jaké míry k zachování oboru egyptologie a její výuky na FF UK přispěl vliv historika Zdeňka Uherka, od roku 1970 člena konsolidačního fakultního výboru KSČ (Petrář 2015: 461), jelikož se v minulosti zúčastnil už druhé expedice Československého egyptologického ústavu do Egypta v roce 1961 a pak právě desáté expedice v roce 1974, jejímž hlavním cílem bylo dokončení výzkumu Ptaššepesovy mastaby (Verner 2008: 145–147); zúčastnil se ještě expedic v roce 1978/1979 a 1982.

a autor tohoto článku, nastala ve výuce tohoto oboru dlouhá čtrnáctiletá pauza a pedagogická činnost se fakticky omezovala pouze na přípravu rigorózních prací. Kromě obou studentů, kteří egyptologii absolvovali v roce 1975, v té době strávil určitý čas v Praze na dvou delších studijních pobytech první a nadlouho jediný doktorand z Egypta Ahmad el-Sáwí. Svou rigorózní práci předložil v roce 1978 (Hawass 2017; Verner 2017).

V roce 1986 se sice uvažovalo o zahájení dalšího ročníku studia a byly připravovány přijímací zkoušky, ale nakonec k tomu nedošlo. Nová velká skupina posluchačů tak zahájila studium egyptologie až na začátku akademického roku 1989/1990, jen několik týdnů před listopadovými událostmi, které zásadním způsobem změnilly poměry v republice a ve svém důsledku i situaci na FF UK a velmi podstatně zasáhly způsob výuky. Jádro této skupiny se dnes významným způsobem podílí na dalším rozvoji egyptologie nejen u nás, ale i na Slovensku: Miroslav Bárta, Jaromír Krejčí a Květa Smoláriková pracují v Českém egyptologickém ústavu (a významně se podílejí i na výuce tohoto oboru v ČR a do určité míry i v zahraničí),⁷² Jozef Hudec se kromě svého působení na Ministerstvu zahraničí SR účastní i práce Ústavu orientalistiky Slovenskej akadémie vied v Bratislavě. Do této skupiny lze zařadit i Barboru Patočkovou (později Krumphanzlovou), která jako vnučka profesora Jana Patočky navzdory úspěšnému absolvování přijímací zkoušky nemohla být z politických důvodů v říjnu 1989 přijata ke studiu, a řádnou studentkou oboru egyptologie se tedy stala až koncem roku.

Počínaje rokem 1989 se po dlouhé pauze stala egyptologie běžnou a pravidelnou součástí nabídky oborů na FF UK; do výuky byly postupně absorbovány všechny po sobě jdoucí změny v organizaci studia, například zavedení kreditového systému. Především z praktických důvodů, mimo jiné s ohledem na případné budoucí uplatnění absolventů, se až do současnosti udržuje dvouoborovost tohoto studia.⁷³ Na rozdíl od stavu do konce 80. let však není kombinovatelnost součástí dvouoborového studia nijak omezena, respektive výslovně stanovena.

Dalším výrazným zlomem ve stoleté historii výuky oboru egyptologie na FF UK v Praze byl studijní rok 2011/2012. V návaznosti na takzvaný boloňský proces bylo původní pětileté magisterské studium rozděleno na dva stupně, tříletý bakalářský (tento obor byl označen jako Dějiny a kultura východního Středomoří ve starověku)⁷⁴ a dvouletý navazující magisterský obor

Egyptologie. Tehdy nově zavedený způsob akreditace studia zároveň vedl ke značnému rozšíření nabídky povinných a povinně volitelných kurzů i volitelných přednášek; přispěl k tomu i rostoucí počet absolventů egyptologie specializujících se na různé oblasti tohoto oboru. Integrovaní součástí výuky se od druhé poloviny 90. let minulého století opět ve větší míře stalo i doktorské studium. Kromě absolventů tohoto oboru v Praze je úspěšně dovršila i řada zahraničních studentů, mezi nimi například Dušan Magdolen (dnes ředitel Ústavu orientalistiky Slovenskej akadémie vied v Bratislavě) nebo několik egyptských postgraduátů, jako byl Tárek el-Awádí (El Awady 2006), Mohamed Ismáíl Cháled (Khaled 2009), Abdo Mohamed Abdo Mohamed (řečený Hátem el-Keretí) (Abdou Mohamed 2011) a Mohamed Abd el-Moneim Megahed (2016).

Egyptologie byla v rámci FF UK vždy malým oborem s relativně nepočetnou skupinou studentů a to se mimo jiné odrazilo i v rozsahu používané studijní literatury. Na rozdíl od mnoha jiných oborů tak lze za celou dobu existence oboru česky vydanou studijní literaturu snadno spočítat na prstech jedné ruky – je to vlastně jen dnes už poněkud pozapomenutá učebnice dějin starověku (Pečírka *et al.* 1979) a z nedávné doby poměrně obsáhlá studijní příručka takzvané klasické egyptštiny (Landgráfová 2013). Jen v omezené míře (především při studiu staroegyptských dějin) bylo a je možné používat i původní česky psanou nebo do češtiny přeloženou literaturu; zejména pro výuku různých fází staré egyptštiny (s výše uvedenou výjimkou) jsou studentům k dispozici pouze cizojazyčné (především anglicky a německy psané) mluvnice a příručky.⁷⁵

Přednášky a semináře zaměřené na staroegyptské náboženství jsou v současné době vyučovány na FF UK nejen v rámci výuky Českého egyptologického ústavu, ale také v Ústavu filozofie a religionistiky (Martin Pehal). Vybrané kurzy zaměřené na náboženství a magii starověkého Egypta je možné absolvovat také na Katedře religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy (Jiří Janák). Český egyptologický ústav a Katedra religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy svým studentům také nabízejí možnost některé z těchto kurzů studovat dálkově pomocí internetové výuky, tedy formou e-learningu.⁷⁶

Sluší se připomenout i to, že kvalifikační práce s egyptologickou tematikou vznikají i na dalších českých univerzitách. Na nich se o starověkém Egyptě přednáší jen v rámci kurzů dějin starověku nebo starověkého

⁷² Miroslav Bárta působil jako hostující profesor ve studijním roce 2003/2004 na University of Pennsylvania ve Philadelphii, v roce 2015 na American University in Cairo.

⁷³ V rámci nového systému akreditace studia byla s účinností od akademického roku 2019/2020 schválena i možnost studovat egyptologii jednooborově.

⁷⁴ Název tohoto bakalářského oboru byl zvolen po dlouhé debatě tak, aby pokrýval celé spektrum výuky zaměřené rozsáhle i na problematiku oblastí Předního východu, které v určitých dobách spadaly do egyptské sféry vlivu, respektive byly s Egyptem v úzkém kontaktu. Protože však během tří let výuky není možné zahrnout celý rozsah dějin staroegyptské civilizace po dobu jejího více než třítisíciletého trvání a protože bylo nutné také odlišit od navazujícího magisterského stupně, úmyslně nebyl zvolen název „Egyptologie“.

⁷⁵ Jeden z anonymních recenzentů v této souvislosti připomněl situaci, kdy výuka novoegyptštiny (jazykové fáze předcházející demotštině) probíhala v němčině na základě anglicky psané učebnice.

⁷⁶ Za informace vděčím Jiřímu Janákovi.

Předního východu. Až na výjimky, jako jsou například Radek Podhorný (2008) nebo Kateřina Malcová (2013), jde však spíše o práce kompilační, bez zřejmých badatelských ambicí.

Egyptologie na druhé straně vždy přitahovala mnoho zájemců, kteří se sice přímo řádnými studenty tohoto oboru nestali, nicméně byli s tímto oborem ve větší či menší míře v kontaktu. Řadu zájemců soustředil kolem egyptologického semináře už František Lexa ve 20. a 30. letech minulého století a tento zájem ve větší či menší míře trvá až do současnosti. Od 90. let jsou jeho výrazem kurzy v rámci Univerzity třetího věku, kde se zájemci (nejen z řad seniorů) setkávají s přednáškami týkajícími se nejrůznějších otázek spojených se starověkým Egyptem, respektive egyptologií.⁷⁷

Sto let poté, co František Lexa v dubnu 1919 začal přednášet v češtině, je výuka egyptologie na FF UK v Praze, respektive na jiných fakultách a univerzitách v ČR rozvinuta do míry, o jaké se zakladateli tohoto oboru u nás zřejmě ani nesnilo. Na výuce egyptologie v bakalářském, navazujícím magisterském a doktorském stupni se dnes v rámci svého zaměstnání v Českém egyptologickém ústavu, pracovišti FF UK, podílejí i někteří dřívější absolventi tohoto oboru jak od nás,⁷⁸ tak ze zahraničí,⁷⁹ ale i řada odborníků z jiných institucí.⁸⁰ Za účelem vedení jednotlivých přednášek pro studenty, eventuálně ucelených přednáškových cyklů, přijíždělo a přijíždí do Prahy také mnoho předních zahraničních odborníků, jako například Vivienne Gae Callender (Austrálie), Anthony Spalinger (Nový Zéland), Mark J. Smith, Jaromír Málek (oba Velká Británie), Maryam Ayad (Egypt), Eva Pardey a Gabriele Pieke (obě Německo), Thomas E. Levy (USA) a další. Zájem českých, ale i zahraničních studentů ukazuje, že egyptologické pracoviště FF UK v Praze se stalo jednou z mezinárodně vysoce respektovaných a oceňovaných egyptologických institucí, a to nejen co se týče vědeckých výsledků, ale i výuky tohoto oboru ve všech jeho podobách.

PRAMENY ARCHIVNÍ POVAHY:

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Osobní fond František Lexa.

LITERATURA:

Abdou Mohamed, Abdou Mohamed
2011 *The tomb of Akhetotep Hemi re-used by Nebkahuor Idu*, Praha: Univerzita Karlova (nepublikovaná disertační práce).

El Awady, Tarek
2006 *Pyramid Causeway in the Old Kingdom; Evolution of the Architecture and Definition of the Relief Decoration Program*, Praha: Univerzita Karlova (nepublikovaná disertační práce).

Bareš, Ladislav
1989 „Život Františka Lexy“, in: kolektiv autorů. *František Lexa, zakladatel české egyptologie*, Praha: Univerzita Karlova [Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et Historica. Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy 2], s. 21–39.

1999 „Kminek-Szedlo Giovanni (Jan) – český egyptolog“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 254.

2007 „From Mathematics to Egyptology (František Lexa and the first steps of the Czech Egyptology)“, in: Holaubek, Johanna – Navrátilová, Hana – Oerter, Wolf B. (eds.). *Egypt and Austria III. Proceedings of the Prague Symposium, September 11th to 14th, 2006*, Praha: Set out, s. 21–26.

2014 „František Lexa“, in: Bukovec, Predrag (ed.). *Christlicher Orient im Porträt – Wissenschaftsgeschichte des christlichen Orients. Kongressakten der 1. Tagung der RVO (4. Dezember 2010, Tübingen). Teilband 1*, Hamburg: Verlag Dr. Kováč [Religion im Vorderen Orient 2, Teilband 1], s. 629–642.

2017 „Evžen Strouhal (24. 1. 1931 – 20. 10. 2016). Nekrolog“, *Pražské egyptologické studie XVIII*, s. 83–86.

Bárta, Miroslav
1999 „Váhala František – český egyptolog a bohemista“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 495.

Bečka, Jiří
1989 „Miroslav Tyrš (1832–1884) a Východ“, *Nový Orient* 39, s. 314–315.

1999a „Grünert Max – českoněmecký orientalista“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 156.

1999b „Hazuka Václav – český teolog a orientalista zabývající se zejména starobabylonským právem“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 167.

1999c „Tauer Felix – český orientalista, předovýchodní filolog a historik“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 485–486.

Beránek, Miloslav
1920 *Nový názor o prostoru v umění starého Egypta*, Praha: Veraikon.

⁷⁷ O zájmu veřejnosti svědčí to, že tyto kurzy jsou obvykle obsazeny až do posledního místa a spíše je potřeba některé zájemce pro nedostatek kapacity odmítnat.

⁷⁸ Kromě dnes nejstarší generace (Břetislav Vachala a autor tohoto článku, donedávna i Miroslav Verner) a výše zmíněných Miroslava Bárty, Jaromíra Krejčího a Květy Smolárikové to jsou Jiří Janák, Renata Landgráfová, Jana Mynářová (dříve Kořínková), Hana Vymazalová, Lucie Vendelová Jirásková, Veronika Dulíková, Lenka Varadinová (dříve Suková), Katarína Arias (dříve Kytnarová), Martin Odler, Marie Peterková Hlouchová, Mohamed Megahed, Dana Bělohoubková, Alexandra Pastorková; z dalších pracovníků Českého egyptologického ústavu se na výuce dlouhodobě podílí Vladimír Brůna a v minulosti i Jan Turek a Martin Frouz.

⁷⁹ Jsou to Wolf B. Oerter, ten absolvoval egyptologii v Lipsku, a Filip Coppens, absolvent egyptologie v Lovani.

⁸⁰ Pavel Onderka (Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur), Hana Navrátilová (University of Reading), Hana Benešová, v minulosti i Sylva Pavlasová (dnes Ministerstvo zahraničí ČR) – všichni absolventi egyptologie na FF UK, František Ondráš (Katedra Blízkého východu FF UK), a dále Petra Havelková z Národního muzea, Ladislav Varadin z Archeologického ústavu AV ČR, v. v. i., v minulosti i Viktor Černý a Martin Tomášek (z téhož ústavu).

- Bierbrier, Morris L.
2012 *Who Was Who in Egyptology*, London: Egypt Exploration Society.
- Boněk, Jan
2011 *Miroslav Verner. Můj život s Egyptem. O nových objevech v egyptologii, o životě a záhadách osudu*, Praha: Eminent.
- Dospěl, Marek
2003 „Český egyptolog Václav Štěpán Hazuka?“, in: Onderka, Pavel (ed.). *Egypt za vlády faraonů*, Praha: Občanské sdružení Aegyptus, s. 140–142.
- Dvořák, Rudolf
1884–1885 „O vzniku a vývoji písma“, *Athenaeum* 2, s. 261–270, 289–303.
1899 „Kminek-Szedlo, Giovanni“, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných znalostí. Díl 14*, Praha: J. Otto, s. 422.
- Erman, Adolf
1902 *Ägyptische Grammatik mit Schrifttafel, Litteratur, Lese-stücken und Wörterverzeichnis*, Berlin: Reuther & Reichard.
- Filipský, Jan
1999 „Lesný Vincenc – zakladatel moderní české indologie“, in: Filipský, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 293–296.
- Fořtová-Šámalová, Pavla
1948 *Výstava egyptského ornamentu v barevných kresbách Pavly Fořtové-Šámalové, od 21. října do 14. listopadu 1948*, Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum.
1952 „The Egyptian Ornament“, *Archiv orientální* 20, s. 231–249.
1963 *Egyptian Ornament. Text by Milada Vilímková*, London: Wingate.
- Gel, František
1956 „O nejstarším království světa a o mladičké republice Egypt“, *Československý voják* 7, s. 28–29.
- Gertzen, Thomas L.
2015 *Jean Pierre Adolphe Erman und die Begründung der Ägyptologie als Wissenschaft*, Berlin: Hentrich & Hentrich.
- Gertzen, Thomas L. – Oerter, Wolf B.
2017 *Nathaniel Julius Reich: Arbeit im Turm zu Babel*, Berlin: Hentrich & Hentrich.
- Gombár, Eduard
1999a „Petráček Karel – český arabista, semitista, islamista a afrikanista“, in: Filipský, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 380–386.
1999b „Růžička Rudolf – český semitista a arabista“, in: Filipský, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 420–422.
- Havlůjová, Hana
2005 *Okouzlení Egyptem: Ludmila Matiegková (1889–1960)*, Praha: Set out.
2009 „Ludmila Matiegková, česká soukromá badatelka a její studijní pobyty v Egyptě ve 20. letech 20. století“, in: Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Havlůjová, Hana – Jün, Libor. „*Krásný, báječný, nešťastný Egypt!*“ *Čeští cestovatelé konce 19. a první poloviny 20. století*, Praha: Libri, s. 386–400.
2012 „Ludmila Matiegková, příprava, průběh a výsledky soukromých studijních cest do Orientu“, in: Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Storchová, Lucie – Havlůjová, Hana – Jün, Libor. *Českoslovenští vědci v Orientu. 1. díl*, Praha: Scriptorium, s. 201–238.
- Hawass, Zahi
2017 „In memoriam Ahmad el-Sawi“, *Prague Egyptological Studies XIX*, s. 84–86.
- Hažmuková, Valerie
1936 „Miscellaneous Coptic Prayers“, *Archiv orientální* 8, s. 318–333.
1937 „Miscellaneous Coptic Prayers“, *Archiv orientální* 9, s. 107–145.
- Hostovská, Olga
1998 „Der tschechische Ägyptologe Giovanni Kminek-Szedlo“, *Archiv orientální* 66, s. 351–368.
- Hruška, Blahoslav – Bečka, Jiří
1999 „Prášek Justin Václav – český historik a orientalista“, in: Filipský, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 403–404.
- Charvát, Petr
1981 *The Pottery. Czechoslovak Excavations at Abusir. The Mastaba of Ptahshepses*, Praha: Univerzita Karlova.
- Jünová Macková, Adéla
2012 „Egyptolog na cestách. Cesta profesora Františka Lexy do Egypta v letech 1930/1931“, in: Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Storchová, Lucie – Havlůjová, Hana – Jün, Libor. *Českoslovenští vědci v Orientu. 1. díl*, Praha: Scriptorium, s. 283–324.
2017 „Vznik Československého egyptologického ústavu. Střet mezi ČSAV a FF UK“, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 57/1, s. 123–134.
2018 „Summer Retreats, Travel, and Family in the Life of František Lexa (1876–1960), the First Czechoslovak Egyptologist“, *Annals of the Náprstek Museum* 39/2, s. 39–64 (doi: 10.1515/anpm-2018-0012).
- Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana
2015 „Jaroslav Černý a František Lexa. Edice korespondence zakladatelů české egyptologie“, *Práce z dějin Akademie věd* 7/1, s. 89–150.
2016 „Druhá generace československých egyptologů: Zbyněk Žába a pražská stolice egyptologie – počátky druhého exilu Jaroslava Černého, cesta z Prahy do Oxfordu (1946–1951)“, *Práce z dějin Akademie věd* 8/1, s. 89–168.
2017 „Československá egyptologie ve světě studené války – doba Zbyňka Žáby“, *Pražské egyptologické studie XVIII*, s. 12–23.
- Khaled, Mohamed Ismail
2009 *The Old Kingdom Royal Funerary Domains: New Evidence from the Causeway of the Pyramid Complex of Sahura*, Praha: Univerzita Karlova (nepublikovaná disertační práce).
- Korselt, Milan
1956 *O vzájemném poměru staroegyptských zpráv o bojích u Megidda a Kadeše (za Thutmose III. a Ramesse II.)*, Praha (nepublikovaná diplomová práce).
- Krejčí, Jaromír
1999 „Červíček Pavel – česko-německý egyptolog a odborník na skalní kresby“, in: Filipský, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 98–99.

Krumphanzlová, Barbora

1999a „Lexa František – zakladatel české egyptologie“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 297–298.

1999b „Vilímková Milada – česká historička umění, klasická archeoložka a egyptoložka“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 512–513.

Landgráfová, Renata

2013 *Jazyk egyptských písařů*, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova.

Lexa, František

1905 „Několik překladů z egyptštiny“, Výroční zpráva C. k. vyššího gymnasia v Hradci Králové za školní rok 1904–1905, Hradec Králové: vlastním nákladem, s. 7–12.

1906 „Knihy mrtvých kap. 125“, Výroční zpráva C. k. vyššího gymnasia v Hradci Králové za školní rok 1905–1906, Hradec Králové: vlastním nákladem, s. 7–16.

1918a *Das Verhältnis des Geistes, der Seele und des Leibes bei den Ägyptern des alten Reiches*, Praha: vlastním nákladem.

1918b „O poměru ducha, duše a těla u Egyptanů staré říše“, Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 26, s. 228–260.

1919–1920 „Beránek, M.: Nový názor o prostoru v umění starého Egypta (recenze)“, Naše věda 3/5–7, s. 137–139.

1929 „Réponse à la critique de M. W. Spiegelberg de mon *Papyrus Insinger*“ intitulée „Beiträge zur Erklärung des Papyrus Insinger“ dans OLZ XXXI, 1928“, Archiv orientální 1, s. 111–146.

1938 *Grammaire démotique I. Introduction, Orthographe, Phonétique*, Praha: vlastním nákladem.

1940 *Grammaire démotique II. Morphologie 1. Pronoms, Substantifs, Adjectifs, Numéraux*, Praha: vlastním nákladem.

1947 *Grammaire démotique III. Morphologie 2. Verbe I: Classification des verbes, Formes simples des verbes*, Praha: vlastním nákladem.

1948a *Grammaire démotique IV. Morphologie 2. Verbe II: Formes composées du verbe*, Praha: vlastním nákladem.

1948b *Grammaire démotique V. Morphologie 3. Particules*, Praha: vlastním nákladem.

1948c *Grammaire démotique VI. Syntaxe*, Praha: vlastním nákladem.

1950 *Grammaire démotique VII/1. Corrections et compléments, Index des mots démotiques*, Praha: Orbis.

1951 *Grammaire démotique VII/2. Index des mots coptes. Index des mots grecs*, Praha: Orbis.

Lexová, Irena

1930 *O staroegyptském tanci: práce z egyptologického semináře Karlovy university (S kresbami podle reprodukcí staroegyptských originálů od Milady Lexové)*, Praha: Orientální ústav.

1935 *Ancient Egyptian Dances*, Praha: Orientální ústav.

2000 *Ancient Egyptian Dances*, Mineola, NY: Dover Publications.

Lexová-Zámostná, Irena

1937 *Tanec v dávných dobách*, Praha: Ústav tělesné výchovy při universitě Karlově a při čes. vys. učení technickém [Knihovna nové tělesné výchovy 28].

Lexová, Milada

1946 „Dopisy z Egypta. Dopisy psané r. 1931 vybrala Milada Lexová“, *Nový Orient* 1/5–6, s. 5–8.

1976 „Egyptolog František Lexa“, Zpravodaj KMVČ III/1, s. 2–5 (též na http://www.muzeumhk.cz/files/zpravodaj_mvc_pdf/zpravodaj_mvc_1976_1.pdf. Přístupné 21. února 2019).

Macková, Adéla

2006 „Výuka českého jazyka v Káhiře“, *Pražské egyptologické studie* V, s. 1–3.

Malcová, Kateřina

2013 *Založení československého egyptologického ústavu v kontextu doby*, Brno: Masarykova univerzita (nepublikovaná bakalářská práce).

Matiegková, Ludmila

1912 „Nová bádání o kamenné době egyptské“, *Pravěk* 7/5–6, s. 113–118.

Megahed, Mohamed Abd el-Moneim

2016 *The Pyramid Complex of Djedkare-Isesi at South Saqqara and Its Decorative Program*, Praha: Univerzita Karlova (nepublikovaná disertační práce).

Navrátilová, Hana

2003 *Egyptian Revival in Bohemia 1850–1920*, Praha: Set out.

2012a „Jaroslav Černý, egyptolog na cestách nejen po Egyptě“, in: Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Storchová, Lucie – Havlůjová, Hana – Jün, Libor. *Českoslovenští vědci v Orientu. 1. díl*, Praha: Scriptorium, s. 349–392.

2012b „Vybraná korespondence Jaroslava Černého (1898–1970) s Alanem H. Gardinerem (1879–1963)“, in: Jünová Macková, Adéla – Navrátilová, Hana – Storchová, Lucie – Havlůjová, Hana – Jün, Libor. *Českoslovenští vědci v Orientu. 1. díl*, Praha: Scriptorium, s. 393–414.

2017 „Biografická prolegomena. K raným létům egyptologa Jaroslava Černého“, *Práce z dějin Akademie věd* 9/1, s. 3–23.

2018a „Layered Agendas: Jaroslav Černý, stateless Egyptologist between decolonization and Cold War“, *Práce z dějin Akademie věd* 10/1, s. 53–98.

2018b „Reading the bones. In memory of Eugen Strouhal“, *Anthropologie* LVI/2, s. 79–83.

Oerter, Wolf B.

1984 „Georges (Jiří) Ort-Geuthner: Notizen zu einem Prager Orientalisten“, *Göttinger Miscellen* 77, s. 85–92.

1986 „František Lexa in Straßburg“, *Enchoria* 14, s. 71–78.

1988 „František Lexa. Zu den Anfängen der Koptologie in der Tschechoslowakei“, in: Schoske, Sylvia (ed.). *Akten des Vierten Internationalen Ägyptologenkongresses München 1985. Bd. I. Methoden und Geschichte der Ägyptologie – Informatik – Keramologie – Anthropologie*, Hamburg: Helmut Buske Verlag, s. 77–83.

1989 „Život Františka Lexy“, in: kolektiv autorů. *František Lexa, zakladatel české egyptologie*, Praha: Univerzita Karlova [Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et Historica. Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy 2], s. 49–65.

2000 „Jiří (Georges) Ort-Geuthner. Zápisky o pražském orientalistovi“, *Acta Universitatis Carolinae Pragensis* 40/1–2, s. 53–61.

2003a „Die Universitätsteilung im Spiegel der Prager Ägyptologie: eine Fallstudie“, in: Binder, Harald – Křivohlavá, Barbora – Velek, Luboš (eds.). *Místo národních jazyků ve výchově, vědě a školství v habsburské monarchii (1867–1918): Sborník z konference (Praha, 18.–19. listopad 2002) / Position of National Languages in Education, Educational System and Science of the Habsburg Monarchy (1867–1918): Conference Proceedings*

- (Prague, November 18–19, 2002), Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy [Práce z dějin vědy 11], s. 285–290.
- 2003b „Ludwig Keimers langer Marsch zur Prager Venia legendi (1930–1938)“, in: Kloth, Nicole – Martin, Karl – Pardey, Eva (eds.). *Es werde niedergelegt als Schriftstück: Festschrift für Hartwig Altenmüller zum 65. Geburtstag*, Hamburg: Helmut Buske Verlag, s. 305–314.
- 2005 „Materialien aus dem Archiv der Karlsuniversität zum Habilitationsverfahren des Ägyptologen Ludwig Keimer an der Deutschen Universität Prag“, in: Svatoš, Michal – Velek, Luboš – Velková, Alice (eds.). *Magister Noster: Sborník statí věnovaný in memoriam prof. PhDr. Janu Havránekovi, CSc. / Festschrift in memoriam Prof. PhDr. Jan Havránek, CSc. / Studies dedicated to Prof. PhDr. Jan Havránek, CSc in memoriam*, Praha: Karolinum, s. 219–229.
- 2006 „Nathaniel Reich – ein akademischer Wanderer“, in: Holaubek, Johanna – Navrátilová, Hana – Oerter, Wolf B. (eds.). *Egypt and Austria II. Proceedings of the Prague Symposium October 5th to 7th, 2005 / Ägypten und Österreich II. Akten zum Prager Symposium 5.–7. Oktober 2005*, Praha: Set out, s. 13–22.
- 2007 „Der Nachlass Viktor Stegemann in Prag“, in: Frösén, Jaako – Puroila, Tiina – Salmenkivi, Erja (eds.). *Proceedings of the 24th International Congress of Papyrology Helsinki, 1st – 7th of August 2004. Vol. II*, Helsinki: Societas Scientiarum Fennica [Commentationes humanarum litterarum, 122], s. 827–838.
- 2010 *Die Ägyptologie an den Prager Universitäten 1882–1945. Gesammelte Aufsätze und Vorträge*, Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.
- Oerter, Wolf B. – Bareš, Ladislav
- 2013 „Sto let egyptologických přednášek v Praze (K počátkům egyptologie v českých zemích)“, *Pražské egyptologické studie XI*, s. 65–78.
- Onderka, Pavel *et al.*
- 2014 *The Deir el-Medina and Jaroslav Černý Collections*, Prague: National Museum [Editio Monographica Musei Nationalis Pragae 19].
- Ondráš, František
- 2017 „Žábovi bohemisté“, *Pražské egyptologické studie XVIII*, s. 24–26.
- Ort-Geuthner, Georg
- 1936 *Grammaire démotique du Papyrus magique de Londres et Leyde*, Paris: Geuthner.
- Pečírka, Jan *et al.*
- 1979 *Dějiny pravěku a starověku I–II*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Petráň, Josef
- 2015 *Filozofové dělají revoluci. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948–1968–1989)*, Praha: Karolinum.
- Podhorný, Radek
- 2008 *České výstavnictví o starém Egyptě po roce 1945*, Olomouc: Univerzita Palackého (nepublikovaná diplomová práce).
- Prášek, Justin V.
- 1906 *Dějiny starověkých národů východních. Díl první: Od prvních počátků po vznik staroorientálních velmocí*, Praha: Nakladatelství knihtiskárny Aloisa Wiesnera.
- 1906 *Dějiny starověkých národů východních. Díl druhý: Velmoci staroorientální*, Praha: I. L. Kober knihkupectví.
- 1914 *Egypt za slavných dob faraonův*, Praha: J. Otto.
- Prosecký, Jiří
- 1999 „Černý Ladislav – český orientalista, hebraista, asyriolog, sumerolog“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 97–98.
- Růžová, Jiřina
- 1995 „Historie založení egyptologického semináře na Univerzitě Karlově. Z pohledu archivních materiálů“, *Čtenář 47/9*, s. 319.
- 1996 „Frauen in der tschechischen Ägyptologie“, *Göttinger Miscellen 152*, s. 95–104.
- 2010 *Písař Místa pravdy. Život egyptologa Jaroslava Černého / The Scribe of the Place of Truth. The Life of the Egyptologist Jaroslav Černý*, Praha: Libri.
- Skalská-Zunová, Marie
- 1952 „Konstrukcija arfy i igra na arfe v drevněm Jegipetě“, *Archiv orientální 20/3–4*, s. 457–481.
- Smoláriková, Květa
- 1999 „Žába Zbyněk – český egyptolog“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 542.
- Strouhal, Eugen
- 2012 *Profesor Čeněk Strouhal, zakladatel české experimentální fyziky*, Praha: Academia.
- Suková, Lenka
- 2004 „František Lexa in Egypt (an account on the 1930–1931 study trip undertaken by the founder of Egyptology in Czechoslovakia)“, in: Holaubek, Johanna – Navrátilová, Hana (eds.). *Egypt and Austria I: Proceedings of the symposium, Czech Institute of Egyptology, August 31st to September 2nd, 2004*, Praha: Set out, s. 149–160.
- 2006 „František Lexa and the National Museum in Prague“, *Annals of the Náprstek Museum 27*, s. 1–13.
- Szczudłowska, Albertyna
- 1970 „Liturgical Text Preserved on Sękowski Papyrus“, *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde 98*, s. 50–80.
- Šíma, Jiří
- 1999 „Dvořák Rudolf – zakladatel české orientalistiky“, in: Filipický, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha: Libri, s. 117–119.
- Váhala, František
- 1971 „Profesor Zbyněk Žába zemřel“, *Nový Orient 26/10*, s. 257–261.
- 1973 „Zbyněk Žába“, *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde 100*, s. I–III.
- Vachala, Břetislav
- 1986 „Giovanni Kminek-Szedlo, der erste tschechische Ägyptologe“, *Archiv orientální 54*, s. 89–91.
- 2015 „Vzpomínka na egyptologa Pavla Červíčka“, *Dějiny a současnost 37/5*, s. 29.
- Vachala, Břetislav – Varadzinová, Lenka
- 2018 „Pavel Červíček (1942–2015)“, *Ägypten und Levante 28*, s. 21–24.

Varadzinová, Lenka – Vachala, Břetislav

2017 „Pavel Červíček (1942–2015)“, *Rock Art Research* 34/2, s. 223–224.

Vavroušek, Petr

2009 *Pán chetitských tabulek*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

Verner, Miroslav

1972 „Profesor Zbyněk Žába“, *Archiv orientální* 40/1, s. 1–5.

1975 „Dr. František Váhala (29. 1. 1911 – 29. 12. 1974)“, *Nový Orient* 30/3, s. 87.

1976 *Preliminary Report on Czechoslovak Excavations in the Mastaba of Ptahshepses at Abusir*, Prague: Charles University.

2008 *Objevování starého Egypta. Půlstoletí českých egyptologických výzkumů ve stínu pyramid*, Praha: Paseka.

2017 „Prof. PhDr. Ahmad Abdel-Qader El-Sawi“, *Prague Egyptological Studies* XIX, s. 87–90.

Verner, Miroslav *et al.*

1990 *Objevování starého Egypta / Unearthing ancient Egypt, 1958–1988 (Práce Československého egyptologického ústavu Univerzity Karlovy v Egyptě / Activities of the Czechoslovak Institute of Egyptology in Egypt)*, Praha: Univerzita Karlova.

Vymětalová, Karla

2017 *Procul ex oculis, procul ex mente. Klasičtí filologové, klasičtí archeologové a profesori dějin starověku na německé Karlo-Ferdinandově/Německé univerzitě v Praze v letech 1882–1945 (Biografické medailony)*, Opava: Slezská univerzita v Opavě.

Žába, Zbyněk

1952 „L'état actuel de l'égyptologie en Tchécoslovaquie“, *Archiv orientální* 19/1–2, s. 75–78.

1960a „František Lexa, Membre de l'Académie Tchécoslovaque des Sciences, mort“, *Archiv orientální* 28, s. 169–171.

1960b „Za zakladatelem československé egyptologie“, *Nový Orient* 15/4, s. 78–79.

Ladislav Bareš

Český egyptologický ústav, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova
ladislav.bares@ff.cuni.cz